

Immersion, las lengas en question

Col-loqui transfronterer – FDE Perpinya 20 de novembre de 2019

Patrici BACCOU (Director d'Aprène)

« L'occitan es lenga dels escambis, del poder, de l'aprene, del grandir, e del lengatge dins sa dimension **culturala** e prigondament **umana**.

Es tanben la lenga qu'aculhís, que fa dintrar lo mainatge dins **los luòcs comuns** del grop a través los mots dels autres, qu'escotan e interpretan. » X. Ferré

La pedagogia immersiva

A Calandreta, la causida de l'immersion es ligada, notadament, a la situacion de diglossia de l'occitan. La lenga es rarament parlada dins las familhas nimai dins la societat. Aital un input maximal es necessari per installar un bilingüisme tant galhard coma possible.

<http://www.calandreta.org/Lista-escolas-e-collegis-.html>

« L'occitan es lenga dels escambis, del poder, de l'aprene, del grandir, e del lengatge dins sa dimension **culturala** e prigondament **umana**.

Es tanben la lenga qu'aculhís, que fa dintrar lo mainatge dins **los luòcs comuns** del grop a través los mots dels autres, qu'escotan e interpretan. » X. Ferré

Aital, la lenga s'impausa pas al subjècte,
al contrari : se prepausa de l'escotar.

Coma pels autres domènis d'aprendissatge, la lenga pòt pas èsser considerada coma un paquets de nocions a engolir mas coma un objècte a geometria variabla sossés a la realitat complèxa del mitan. L'occitan es la lenga de las institucions mas es tanben de longa a institucionalizar.

Al cycle 1, l'immersi6n permet un process6s d'aquisici6n naturala de la lenga, afortit per la mesa en pla7a de situacions socialas dels aprendissatges : *qu6 de n6u, conselh, presentacion de causas, mestiers...*
Per contra, a partir de 6-7 ans los enfants encapan lo metalengatge e p6don doncas aver una actitud mai reflexiva cap a l'empl6c de tala o tala lenga.

A partir del cycle 2, la question de l'emplec de l'occitan es mesa sistematicament a l'6rdre del jorn d'instituci6ns coma lo *conselh* o l'*acamp dels caps de c6la*. Los enfants i p6don exprimir dificultats o capitadas cap a l'empl6c de l'occitan. S'ag6s d'una incitaci6n do7a, ne parlam regularament e tranquilament.

D'autras aisinas coma las *cenchas de colors* p6rtan una exig6ncia cap a l'empl6c de l'occitan. Per exemple, dins la cencha de lengas (que poncha las compet6ncias en occitan e en franc6s), la practica de l'occitan compta dins la gradacion de las exig6ncias per capitar las colors. Aqu6 va de « Eemplegui de mots claus dins las doas lengas, coma "canton", "fichi6r", "tali6r" » per la cencha blanca a « Passi d'una lenga a l'autra en tot respectar sa particularitat. » per la cencha blava.

CENCHAS DE COMPORTEMENT				
COLOR	OBTENCION	DRECHES	DEVERS	SANCION
MARRON	Una cencha marron p6ncha lo comportament de l'occitan dins lo c6nch de la lenga occitana.	Lo drech d'emplegar lo mot "conselh" en occitan.	Lo drech de parlar en occitan.	Imp6di6n
BLAU	Una cencha blaua p6ncha lo comportament de l'occitan dins lo c6nch de la lenga occitana.	Lo drech d'emplegar lo mot "conselh" en occitan.	Lo drech de parlar en occitan.	Imp6di6n
VERD	Una cencha verdha p6ncha lo comportament de l'occitan dins lo c6nch de la lenga occitana.	Lo drech d'emplegar lo mot "conselh" en occitan.	Lo drech de parlar en occitan.	Imp6di6n
IRANGE	Una cencha orange p6ncha lo comportament de l'occitan dins lo c6nch de la lenga occitana.	Lo drech d'emplegar lo mot "conselh" en occitan.	Lo drech de parlar en occitan.	Imp6di6n
JAUNE	Una cencha jaune p6ncha lo comportament de l'occitan dins lo c6nch de la lenga occitana.	Lo drech d'emplegar lo mot "conselh" en occitan.	Lo drech de parlar en occitan.	Imp6di6n
BLANC	Una cencha blanca p6ncha lo comportament de l'occitan dins lo c6nch de la lenga occitana.	Lo drech d'emplegar lo mot "conselh" en occitan.	Lo drech de parlar en occitan.	Imp6di6n
GRIS	Una cencha gris p6ncha lo comportament de l'occitan dins lo c6nch de la lenga occitana.	Lo drech d'emplegar lo mot "conselh" en occitan.	Lo drech de parlar en occitan.	Imp6di6n
ROS	Una cencha rosa p6ncha lo comportament de l'occitan dins lo c6nch de la lenga occitana.	Lo drech d'emplegar lo mot "conselh" en occitan.	Lo drech de parlar en occitan.	Imp6di6n

76 meteis per la cencha de comportament que men7ona dins sos items : « Parli al *conselh*. » al niv6l jaune, « Presidissi lo *conselh*. » al verd clar, e « Soi portaire de la lenga dins l'esc6la. » al niv6l marron.

Puèi, aquò's pas totjorn escrich dins lo libròt de las cenchas, mas es sovent remembrat, de la part dels quites calandrons, un " grand " es qualqu'un que parla occitan, sobretot amb los pichons de la mairala, perqué a comprés qu'èra important per eles de veire los grands, coma de modèls, portar e mestrejar aquesta lenga.

Lo mila-fuèlhas cultural

Esvelh al multilingüisme...

Lo programa Eulang prepausèt una definicion de l'esvelh a las lengas : I a esvelh a las lengas quand una part de las activitats pòrta sus de lengas que l'escòla a pas l'ambicion d'ensenhar, e que pòdon èsser o pas de lengas mairalas d'unes escolans.

Dins son programa, Eulang se dona coma finalitat de « contribuir a la construccion de societats solidàrias, lingüisticament e culturalament pluralistas. »

...e al multiculturalisme

Aculhir la singularitat dels enfants, aquò's aculhir la(s) lenga(s) de l'ostal coma de marcaires d'identitat e de dignitat. S'agís de ténèr compte del multilingüisme e del multiculturalisme de la classa. Dins las classas nòstras, una plaça es reservada a l'acuèlh de las culturas dels parents e a las culturas diversas presentas a l'escòla, dins lo barri, dins la vila, coma per un milafuèlhas.

Isabèla Vergnes, paissèla ajudaira, aculhiguèt dins sa classa a Pau una maire d'escolan, Anna Duglosz. Contèt son percors de migranta, e detalhèt las etapas de son exilh : « del mèl de l'enfància a la perda de tot çò que fa sòcle, puèi la dintrada dins un mitan novèl, una novèla lenga, e la creacion d'un espaci novèl, un novèl biais d'agantar lo mond. »

Arribada de Polonha a l'atge de 10 ans, nos expliquèt cossí aviá bastit çò que sòna son « mila-fuèlhas de culturas », e acceptat aital sas diferentas lengas e culturas, en se regalant de

lo « manjar ». Aquò parlèt als calandrons : Joanis, del CE2, diguèt :

« Nosautres tanben que hèm un mila-huelhas, nosautres tanben qu'avem duas lengas e culturas. »

D'exemples de « mila-fuèlhas de culturas » conscients o non, n'aprestam cada an dins las nòstras classas, segon lo multiculturalisme en preséncia e los rencontres. Anna Dlugosz desvolopèt lo concèpte de « mila-fuèlhas de culturas » dins un memòri presentat a l'UPPA en 2006.

Un autre imatge : lo de l'iscla, cara a Claudie Labat, amb qual trabalhèrem per un estagi de formcion continua «culturas» dels regents de Calandreta en 2015. Publiquèt « Libre parcours dans la mythologie basque avant qu'elle ne soit enfermée dans un parc d'attractions » a las edicions Luburu Elkar. Pensa, o citi : «existís pas de cultura «iscla». La cultura basca es arquipèl, e non pas iscla...», es en ligam amb las autras culturas.

Aital, nos astacam a marcar la singularitat de tota lenga-cultura pel ligam qu'entreten amb las autras lengas, quin que siá lo gra de parentat...

Voldriam articular aqueste biais de veire la classa amb d'autres experiéncias, coma la que sonèrem **Piadas de lengas**. L'idèa de pesada, de traça, de marca nos sembla materializar coma cal la nocion de biografia lengatgièra individuala e collectiva. La biografia lengatgièra amòda l'implicacion de lo qu'apren dins la mestreja de son aprendissatge e dins l'avaloracion de sos progrèses.

Aquelas nocions nos semblan las mai pertinentes per menar lo projècte *Familhas de lengas* coma una educacion globala que ten compte dels subjectes e del grop coma portaires e passaires d'una cultura comuna negociada.

Ne profiti per saludar lo professor Til Stegman, que devíá èsser present amb nautres, e que posquèt pas per de rasons de santat. Lo vesèm aicí per l'estagi fondator de Familhas de Lengas, en 1996, a Pau, un estagi que se sonava : «qual ten las lengas, ten la clau».

La jornada que vivèm uèi es la pròva que las granas que semenèt fa mai de 40 ans, las vesèm grelhar plan coma cal !

Pedagogia del plurilingüisme

Cal plan destriar la didactica e la pedagogia.

Non pas per las opausar, mas al contrari per las confondre pas, e las ligar d'aitant mièlhs. Nos sembla tant bufèc de negar la necessitat d'una didactica, que de reduir la pedagogia a la gestion d'una seguida de sesilhas o sequéncias didacticadas pauc o pro sofisticadas.

Familha de lengas, aqueste programa, podèm pas dire qu'es aplicat dins las Calandretas. Es puslèu mes en practica, en question, pels practicians que son tant los enfants que los adultes, ensenaires e parents.

L'escomesa pedagogica, es que los mainatges fagan l'experiéncia, non del bilingüisme, mas de la gimnastica intellectualla demultiplicada de la practica inter-linguistica. Es tanben que los calandrons fagan la descobèrta dins aquesta experiéncia d'una capacitat a la dobertura e a la soplesa cognitiva que se desplegarà, long dels estudis, plan mai luènh del simple bilingüisme occitan-francés.

Mon peis de totas las colors
 Mon peis de totas las colors,
 'Viu dins son aqüari
 Li demandi e me ditz
 Quand es sol a l'ostal
 Ten d'aiga calda
 L'aimi de tot mon còr
 Mon peis de totas las colors,
 quin plaser de l'agachar
 transparent e lulent,
 que plora de tristum
 entre mon fraire e ma sòrre,
 Mon peis de totas las colors,
 per viure coma cal
 coma mon can,
 Mon peis de totas las colors.

(poèma popular marroquin)

L'autra escomesa, etica e ciutadana, es que lo multilingüisme es l'aligat mai segur de la dobertura a l'autre, e lo mai adaptat a una societat plurala, doberta e ciutadana.

Per çò far, avèm de besonh d'aisinas, totjorn mai afinadas, mesas al ponch amb passion e precision per d'ensenaires, de còlas, de cercaires, o tot autre actor que mena sa pertinéncia pròpria dins lo camp de la transmission dels sabers.

Transmission, e non " formacion " o " embucatge " : aqueste tresaur de coneissenças e d'aisinas de pensada e d'existéncia, se transmet entre practicians.

Cada practician, l'aisina, la se deu " far " a sa man, artisan de la practica seuna e non pas tecnician o rat de laboratòri aplicant un protocòli. L'escolan coma lo regent son practicians, liures de pensar la practica e la produccion.

La classa cooperativa institucionala es un ecosistèma complèxe, ontè los fenomènes de grop e los fenomènes inconscients crean un teissut singular, incalculable a l'avança, qu'i son preses los aprendissatges. Non pas per s'i dissòlvre, mas per se brancar sus doas sorgas d'energia que lo sistèma escolar abitual aluènha o negligís massissament :

lo desir de l'enfant, e la dinamica collectiva dels fenomènes de cultura, de partage e subretot de cooperacion. Se brancar sus aquesta energia, la transformar en esfòrç collectiu e intime d'organizacion, es a l'encòp lo redespiegament de la classa, e l'escasença rara, dins lo quotidian abitual de l'escolan, de pensar sa practica pròpria, acte çaqueilà reconegut per totes los psicologues coma fondator d'una intelligéncia vertadièra, mestressa de son existéncia e de sa poténcia d'affirmacion.

Edgar Morin, en antropològ, insistís sul fach que tota pensada e tota practica son integradas dins lor environament — « eco-integradas », çò ditz lo pensaire —, e que tot environament uman digne d'aqueste nom es complèxe. Pensar lo *mestièr* d'ensenhair com a la gestion a basa de " motivacion " d'una jornada immutablament facha d'una seguida de sesilhas o sequéncias didacticas, caduna fôrça elaborada dins son prat carrat, aquò's renonciar a tota complexitat.

Aital la classa sembla una plantolièra, un alinhament ortonormat de pòts ontè cada planta crèis dins son pròpri isolament.

Al contrari, la complexitat umana reala de tot grop sembla mai a una prada : i reconeissèm aital una vertadièra riquesa ecologica.

La classa cooperativa es pas una plantolièra, es una prada.

Amb tota la complexitat, e donc lo besonh d'organizar seriosament aquesta complexitat, de la saber aculhir coma tala sens per aitant que l'anarquia s'installe :

Celestin Freinet comparava la classa cooperativa a una « disciplina de naviri », a quicòm pròche que, sul naviri pedagogic aqueste, l'ensenhair es pas « sol mèstre a bòrd ».

D'aqueste biais, es possible, dins l'espaci e lo temps limitat d'una classa primària ordinària, de desplegar la riquesa bèla d'un grop uman trabalhat pel desir de grandir, e doncas d'aprene.

Fa gaire, una cercaira, Emilia Chorin, faguèt amb l'universitat Joan Jaurès de Tolosa e l'establiment 'ensenhament superior APRENE una tèsi plan preciosa per l'avenir : prepausa una tipologia de las practicas de comparason de lengas en classas, mas tanben e sustot de classaments possibles demest los actes cognitius e analitics, segon lor grades de complexitat sintaxica e ortografica. Aital, un agach fin e precís es ara a disposicion per la comunautat calandrina.

Vòli acabar en saludant los amics de la Societat Catalana de Pedagogia, Carme Rider e Marti Teixido, que nos an porgit d'aisinas preciosas : lo *termomètre lingüistic* e las *pautas d'observacion de la lenga oral*, e sustot l'escasença de caminar e de cooperar amb eles, amb grand plaser e estrambòrd.

Patrici Baccou, Xavi Ferré, Isabèu Vergnes